

NUTQ KAMCHILIKLARINI OLDINI OLISH BO'YICHA LOGOPED VA OTA-ONALAR RÓLI

Abdulhamidova Gulnoza Nasriddin qizi

Namangan Davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Valihanova Kimyoxon Umarjon qizi

NamDPI maxsus pedagogka(logopediy) yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutq kamchiliklarini oldini olishda logoped va ota-onalarning o'рни hamda hamkorligining ahamiyati yoritilgan. Bolalarda nutq rivojlanishidagi muammolarni erta aniqlash, profilaktik choralarni amalga oshirish va to'g'ri pedagogik yondashuvlarni qo'llash masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, oiladagi nutq muhiti, ota-onalarning farzand bilan muntazam muloqoti hamda logopedik mashg'ulotlarning samaradorligi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: nutq kamchiligi, logoped, ota-ona, profilaktika, nutq rivojlanishi, pedagogik yondashuv, bolalar nutqi, hamkorlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль логопеда и родителей в предупреждении речевых нарушений у детей. Особое внимание уделяется раннему выявлению речевых проблем, профилактическим мерам и эффективным педагогическим подходам в коррекционной работе. Также анализируется значение семейной речевой среды, постоянного общения родителей с ребёнком и эффективности логопедических занятий.

Ключевые слова: речевые нарушения, логопед, родители, профилактика, развитие речи, педагогический подход, детская речь, сотрудничество.

Annotation: This article discusses the role of speech therapists and parents in preventing speech disorders in children. Special attention is paid to the early identification of speech problems, preventive measures, and effective pedagogical approaches in corrective work. The importance of the family speech environment, regular parent-child communication, and the effectiveness of speech therapy sessions are also analyzed.

Keywords: speech disorders, speech therapist, parents, prevention, speech development, pedagogical approach, children's speech, cooperation.

Kirish

Bugungi kunda bolalar nutqini rivojlantirish va mavjud nutq kamchiliklarini oldini olish dolzarb pedagogik hamda ijtimoiy masalalardan biri hisoblanadi. Chunki bolaning to'liq nutqiy rivojlanishi uning tafakkuri, ijtimoiylashuvi, bilim olish jarayoni

va shaxs sifatida shakllanishida muhim o‘rin egallaydi. Nutqdagi nuqsonlar esa bolaning muloqot qilish qobiliyatiga, o‘quv faoliyatiga hamda ruhiy holatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli nutq kamchiliklarini erta aniqlash va ularning oldini olish muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq kamchiliklarining kelib chiqishiga biologik, psixologik va ijtimoiy omillar sabab bo‘lishi mumkin. Jumladan, bolaning noto‘g‘ri nutq muhitida tarbiyalanishi, ota-onalarning farzand bilan yetarli darajada muloqot qilmasligi, axborot texnologiyalaridan haddan tashqari foydalanish, shuningdek, ayrim fiziologik va nevrologik holatlar nutq rivojlanishiga salbiy ta‘sir etadi. Bunday holatlarning oldini olishda logoped va ota-onalarning o‘zaro hamkorligi alohida ahamiyatga ega. Logoped boladagi nutq nuqsonlarini aniqlash, korreksion mashg‘ulotlarni tashkil etish hamda nutqni rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar berishda muhim mutaxassis hisoblanadi. Ota-onalar esa logopedik mashg‘ulotlarda berilgan topshiriqlarni uy sharoitida davom ettirish, bolaga sog‘lom nutq muhiti yaratish va doimiy qo‘llab-quvvatlash orqali korreksion jarayon samaradorligini oshiradilar. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolaning nutq rivojlanishiga e‘tibor qaratish kelajakdagi ta‘lim jarayonining muvaffaqiyatli bo‘lishiga xizmat qiladi. Mazkur maqolada nutq kamchiliklarini oldini olishda logoped va ota-onalarning roli, ularning hamkorlikdagi faoliyati hamda bolalarda sog‘lom nutqni shakllantirishning samarali usullari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Nutq insonning eng muhim kommunikativ vositasi bo‘lib, uning to‘g‘ri shakllanishi bolaning intellektual, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Bolalarda uchraydigan nutq kamchiliklari turli ko‘rinishlarda namoyon bo‘lishi mumkin. Jumladan, tovushlarni noto‘g‘ri talaffuz qilish, so‘z boyligining kamligi, grammatik jihatdan noto‘g‘ri gapirish, duduqlanish yoki nutqning umuman rivojlanmasligi kabi holatlar bolaning ta‘lim olishiga va jamiyatga moslashuviga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli bunday kamchiliklarni imkon qadar erta aniqlash va profilaktik choralarni ko‘rish zarur hisoblanadi.

Nutq kamchiliklarini oldini olishda logopedning roli juda muhimdir. Logoped bolalarning nutq rivojlanishini kuzatadi, mavjud muammolarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish bo‘yicha korreksion ishlarni tashkil etadi. Mutaxassis tomonidan olib boriladigan artikulyatsion mashqlar, fonematik eshituvni rivojlantirish mashg‘ulotlari, to‘g‘ri talaffuzni shakllantirish usullari bolalarning nutq faoliyatini yaxshilashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, logoped ota-onalarga bolaning nutqini rivojlantirish uchun zarur tavsiyalar beradi va uy sharoitida bajarilishi kerak bo‘lgan mashqlarni tushuntiradi. Ota-onalar bolaning birinchi tarbiyachisi va eng yaqin muloqot muhitini yaratuvchi shaxslar hisoblanadi. Oiladagi sog‘lom psixologik muhit, bolaning yoshiga mos kitoblar o‘qib berish, ertaklar aytish, savol-javoblar tashkil etish hamda farzand

bilan muntazam suhbatlashish nutq rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, bolani tinglash va uning fikrini erkin ifoda etishiga imkon yaratish muhimdir. Aksincha, bolaning ko'p vaqtini telefon, planshet yoki televizor qarshisida o'tkazishi nutq rivojlanishining sustlashishiga olib kelishi mumkin.

Logoped va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik korreksion-pedagogik ishlarning samaradorligini oshiradi. Agar logoped tomonidan tavsiya etilgan mashqlar ota-onalar tomonidan uy sharoitida muntazam davom ettirilsa, bolaning nutqidagi ijobiy o'zgarishlar tezroq namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish, ularni nutq nuqsonlarining sabablari va profilaktikasi haqida xabardor qilish ham muhim hisoblanadi. Nutq kamchiliklarini oldini olishda maktabgacha ta'lim tashkilotlari, pedagoglar va tibbiyot xodimlarining hamkorligi ham muhim o'rin tutadi. Bolaning nutq rivojlanishini muntazam nazorat qilish, profilaktik tekshiruvlar o'tkazish va zarur hollarda mutaxassis yordamiga murojaat qilish orqali ko'plab nutq nuqsonlarining oldini olish mumkin bo'ladi. Demak, bolalarda nutq kamchiliklarini oldini olish jarayoni kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda logopedning kasbiy mahorati, ota-onalarning e'tibori va oiladagi sog'lom nutq muhiti muhim omil hisoblanadi. Bolaning nutqiga erta yoshdan boshlab to'g'ri yondashish uning kelajakdagi muvaffaqiyatli ta'limi va ijtimoiy rivojlanishiga mustahkam zamin yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bolalarda nutq kamchiliklarini oldini olish murakkab va uzluksiz jarayon bo'lib, u logoped, ota-ona va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni talab etadi. Nutqning to'g'ri rivojlanishi bolaning shaxs sifatida shakllanishi, uning bilim olish qobiliyati va ijtimoiy muhitga moslashuvida muhim rol o'ynaydi. Shu sababli nutq rivojlanishiga erta yoshdan e'tibor qaratish eng samarali profilaktik yo'l hisoblanadi. Logoped tomonidan olib boriladigan kasbiy ishlar, ya'ni diagnostika, korreksion mashg'ulotlar va metodik tavsiyalar nutq nuqsonlarini kamaytirishda asosiy omillardan biridir. Biroq bu jarayon faqat mutaxassis faoliyati bilan cheklanib qolmay, ota-onalarning faol ishtiroki bilan yanada samarali bo'ladi. Oilada yaratilgan sog'lom nutq muhiti, bolaga ko'p va sifatli muloqot qilish imkonini berish hamda logoped tavsiyalarini muntazam bajarish ijobiy natija beradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalardan me'yorida foydalanish, bolani jonli muloqotga ko'proq jalb etish va kitobxonlik madaniyatini shakllantirish ham nutq rivojlanishiga xizmat qiladi. Natijada, logoped va ota-onalarning birgalikdagi sa'y-harakatlari orqali bolalarda nutq kamchiliklarining oldini olish va sog'lom nutqni shakllantirish mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Ayupova, M.YA. (2007). *Logopediya*. Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti.
2. Shomahmudova, R.Sh., & Mo‘minova, L.R. (1993). *Bolalar nutqidagi nuqsonlar va ularni bartaraf etish*. Toshkent: O‘qituvchi.
3. Mo‘minova, L.R., Ayupova, M.YU. (2007). *Logopediya*. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
4. Bishop, D.V.M. (2006). “What Causes Specific Language Impairment in Children?” *Current Directions in Psychological Science*, 15(5), 217–221.
5. Leonard, L.B. (2020). *Children with Specific Language Impairment*. Cambridge University Press.
6. Halilova, N. (2020). “O‘zbekiston maktabgacha ta’lim tizimida logopediya xizmatlarini rivojlantirish imkoniyatlari”. *Pedagogika va Psixologiya Jurnal*, 4(1), 56–65.
7. Ayupova, M.Y. (2011). *Logopediya*. Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati.
8. Volkova, L.S., & Shaxovskaya, S.N. (2004). *Logopediya*. Moskva: Vlados.